

BIEŻENSTWO

Gdy w 1915 roku doszło do kontrofensywy wojsk państw centralnych, w maju przerwano front pod Gorlicami na południu, a po lipcowej II bitwie przasnyskiej na północnym Mazowszu. Następstwem tych wydarzeń było nie tylko wycofanie się wojsk rosyjskich z Królestwa Polskiego, ale też masowy eksodus ludności cywilnej.

Na wschód ruszył tłum uciekinierów, obliczany na od 3 do nawet 5 milionów ludzi. Porzucili majątki i narazili się na śmierć w drodze z polecenia władz carskich lub na skutek paniki. Ten masowy ruch nazywany jest bieżenstwem, co z rosyjskiego oznacza **uchodźstwo**.

PRZYCZYNA

Królestwo Polskie będące zachodnią granicą Imperium Rosyjskiego miało **niekorzystne strategiczne położenie**. Od północy i zachodu otoczone było przez Cesarstwo Niemieckie, a od południa przez Austro-Węgry.

W rosyjskich planach przewidywano zatem porzucenie tych terenów wraz z wywiezieniem zasobów i ludzi. Tak jak podczas wojny z Napoleonem roku 1812, zamierzano sięgnąć ponownie po **taktykę spalonej ziemi**.

160 kg

PAKOWANIE

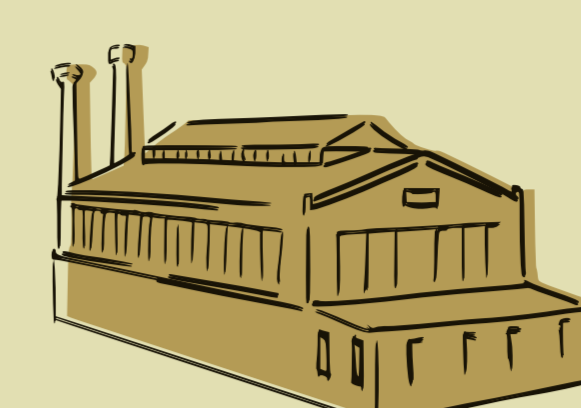
Przed ewakuacją urzędnik spisywał na specjalnym **formularzu** majątek zabierany i zostawiany, po czym wystawiał pokwitowanie, za które miało się należeć odszkodowanie.

Każda rodzina mogła zabrać ze sobą do 160 kg bagażu.

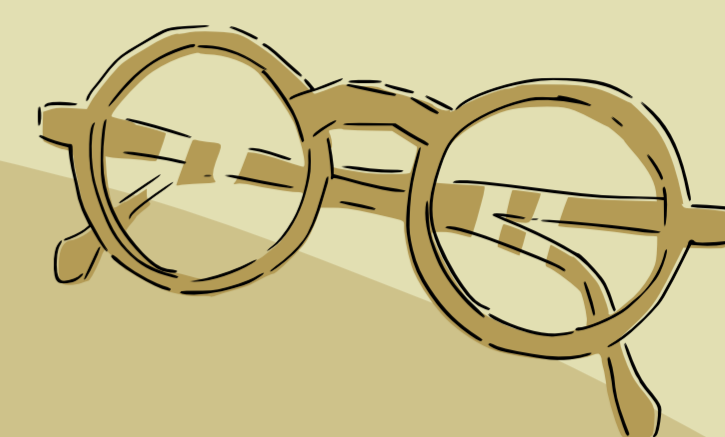
ROZKAZ

Pierwotnie plany rosyjskich wojskowych **nie przewidywały** przemieszczenia całej ludności Królestwa Polskiego na wschód. Uciekać mieli jedynie **mężczyźni zdolni do służby wojskowej**. Ewakuowano także fabryki, uczelnie i inne instytucje państwowe.

90 mln złotych franków

tylko tyle było mienia wywiezione do 1916 roku z 273 przedsiębiorstw ziem polskich

PANIKA

Panika zrobiła jednak swoje. Aby przyspieszyć ewakuację administracja i wojsko rozpuściło **plotki o barbarzyństwie Niemców**. Dzieci miały być topione, kobietom miano obcinać piersi, a mężczyźni mieli zostać zabici. Ponadto Kozacy **celowo podpalali zasiewy i wsie**. Widok ognia wzmógł lęk ludności. Doszło do masowej paniki.

Ponadto do ucieczki zachęcali **duchowni prawosławni**, podczas gdy księża i rabini starali się zatrzymać swoich wiernych w domach. W przypadku Polaków chodziło o to, aby mieszkańcy mogli się włączyć w ewentualną walkę o niepodległość.

3 200 000

bieżeńców

513 434

Polaków (16,3 proc.)

11 059

z guberni płockiej

3 942

z powiatu przasnyskiego

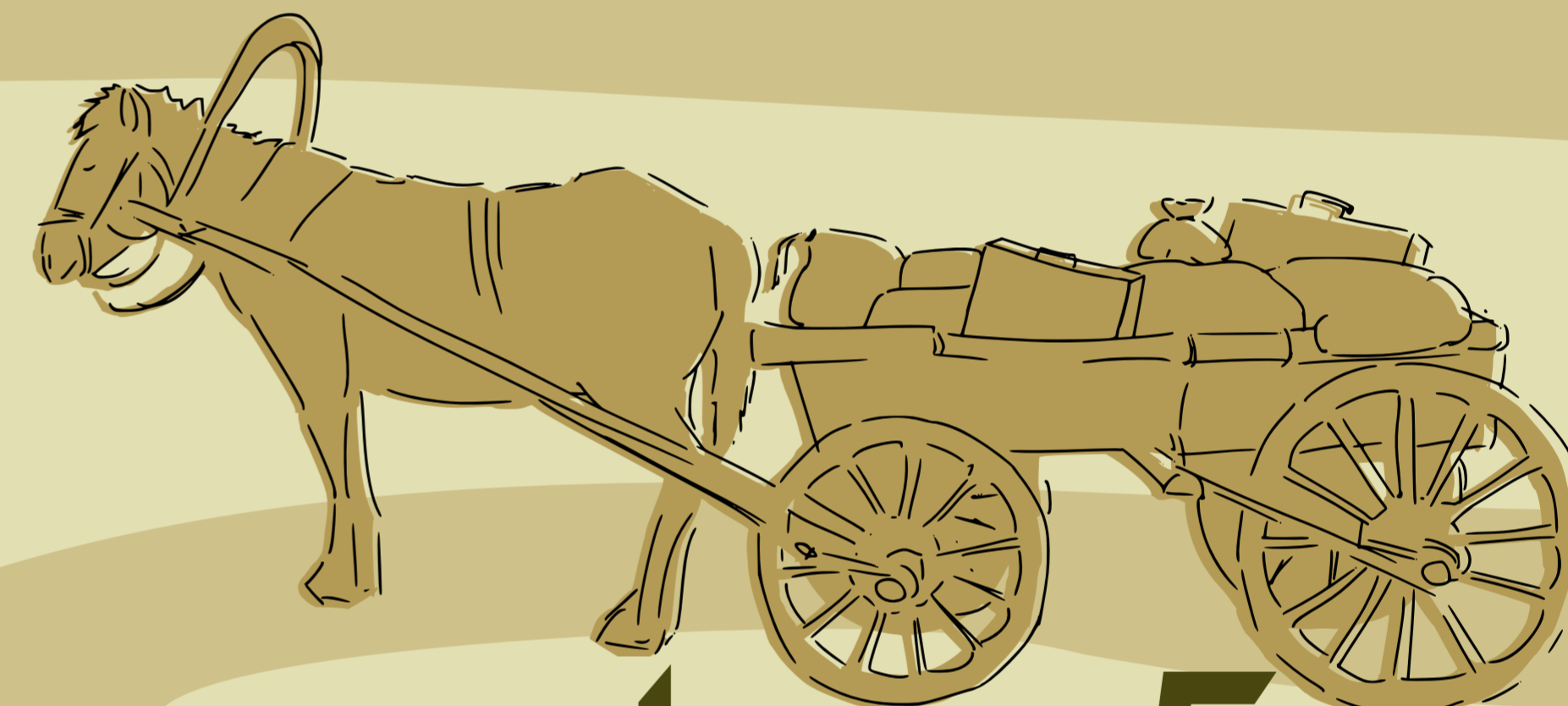
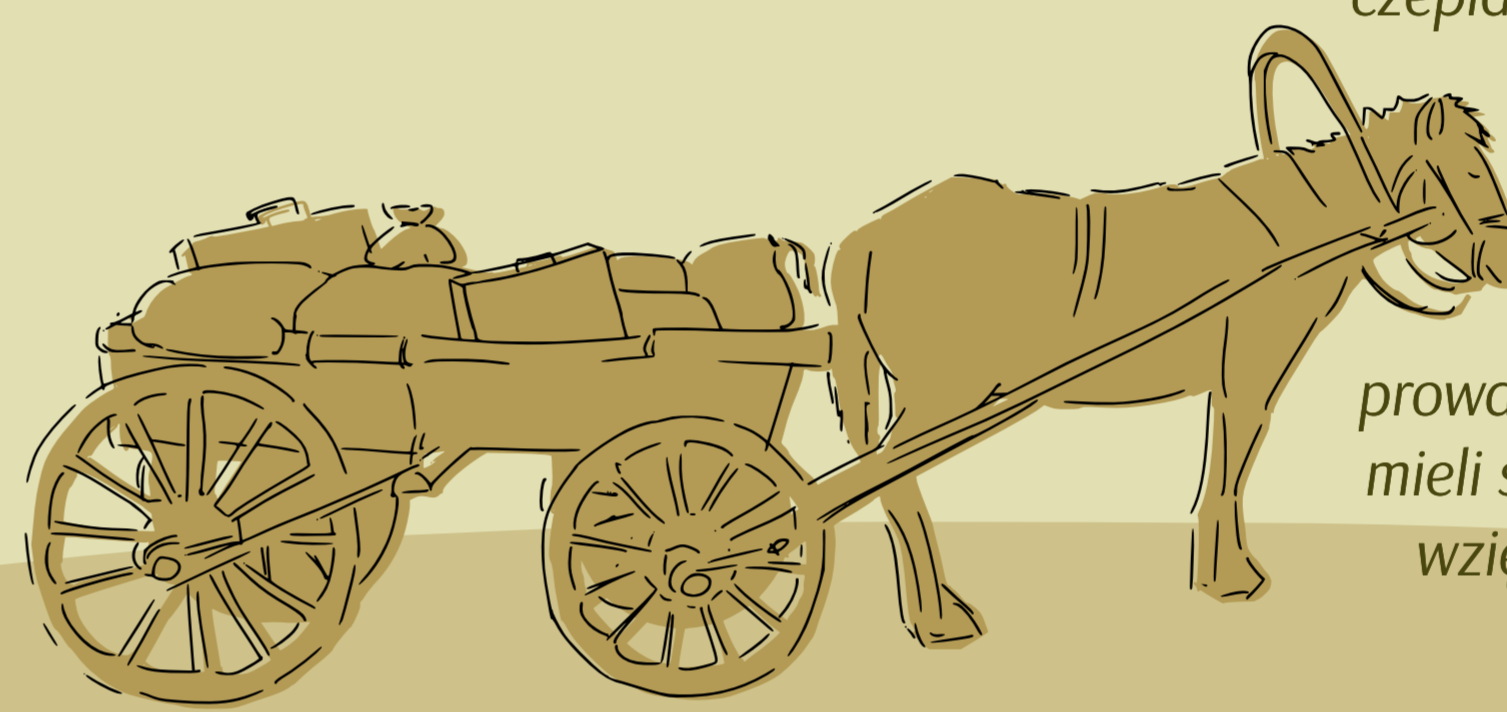
1 202

z miasta Przasnysz

EWAKUOWANI

Wśród uciekających dominowały kobiety i dzieci (**73%** w 1916). Te ostatnie stanowiły ok. **45%** wszystkich bieżenców. Bieżenicy byli głównie prawosławnymi.

„Kto miał konia, to zakładał do wozu, czepiał z tyłu krowy, wsadził dzieci na wóz i co potrzebniejsze do użytku, i prędko opuszczał wieś. Ale ludzie, którzy nie mieli koni, to wzięli małych dzieci na ręce, a większych prowadzili za ręce (...), a nawet i ci, którzy mieli swoje własne konie, to z mieszkania wzięli swoich dzieci boszo i zapomnieli wziąć jem obucia”.

max **1** wóz dla **5** osób

TRUDY UCIECZKI

Wędrowce towarzyszył **głód, pragnienie, tyfus, czerwonka oraz dur brzuszny**.

Militarna katastrofa spowodowała załamanie logistyki państwa rosyjskiego. Brak systemowej opieki nad uchodźcami spowodował, że wielu z nich nie przeżyło drogi.

“Trzeci już miesiąc w drodze. Nie wiem, czy to był sen, że miałem kiedyś dom, czym teraz zwirował. Dom spalony, żona w drodze umarła i dzieci dwoje z nią poszły; leżą pod krzyżami”

6 rodzin = **50** osób

DESTYNACJA

Bieżenicy trafili niemal do wszystkich guberni Imperium Rosyjskiego.

OPIEKA

Nowo przybyli uchodźcy rejestrowani byli na dworcach kolejowych, otrzymywali talony żywniowe oraz tymczasowe schronienie na 5-10 dni, zanim zostali rozesłani między okoliczne wsie i miasteczka. Bieżencom przysługiwała comiesięczna zapomoga, którą wypłacały organizacje pomocowe ze środków państwowych. Najbardziej znaną był **Komitet Księżnej Tatiany**.

Polscy działacze pomagali bieżencom za pośrednictwem **Centralnego Komitetu Obywatelskiego Królestwa Polskiego w Rosji**.

Istotne było również wsparcie duchowe. Ludności katolickiej udzielał go m.in. pochodzący z Mazowsza **ks. Mieczysław Kłobukowski**, pełniący rolę kapelana polskich uchodźców.

Po powrocie do kraju został rektorem kościoła **pobernardyńskiego w Przasnyszu**.

POWROTY

Choć I wojna światowa zakończyła się w 1918 roku, to bolszewicka rewolucja, wojna domowa w Rosji oraz konflikt polsko-sowiecki uniemożliwiły bieżencom powrót w rodzinne strony.

Dopiero po podpisaniu **traktatu ryskiego** w 1921 roku do Polski przyjechało ok. **1,1 mln osób**, z czego tylko część stanowili uciekinierzy z 1915 roku.

Ludobójstwo Ormian

- jedną z metod prowadzących do wygubienia narodu ormiańskiego stosowaną **przez Turków w 1915 roku** było przesiedlenie Ormian. Ponad milion z nich wypędzono z domów i pognano na Pustynię Syryjską. Większość wygnañców nie przeżyła drogi, umierając z głodu, pragnienia, chorób lub ciosu bagnetem.

WSPÓLNOTA DOŚWIADCZEŃ

Uchodźcy z ziem polskich z 1915 roku nie byli jedynymi, którzy na początku XX wieku musieli opuścić w obawie o swoje życie własne domy.

“**Albańska Gołgota**” - na przełomie 1915 i 1916 roku, po przegranej na froncie z wojskami austro-węgierskimi, niemieckimi i bułgarskimi, żołnierze serbscy rozpoczęli odwrót przez góry Czarnogóry do Albanii. W skrajnie trudnych, górskich, zimowych warunkach uciekało **400 000 ludzi**. Około **160 000 cywili** zmarło na śmierć w drodze (w tym 36 000 młodych chłopców powyżej 12 roku życia, ewakuowanych z myślą o wciągnięciu do armii).

Grecy pontyjscy - grecko-turecka wojna z lat 1919-1922 tocząca się na terenie Anatolii obfitowała w liczne czystki etniczne i pogromy. Poskutkowało jednak wymianą ludności pomiędzy oboma państwami, w ramach której przesiedlono ok. **1,5 mln Greków**.